

Паула Лайт

Венецът на творението

Още от деца у нас, крачка по крачка, е формиран възгледът, че човекът е най-съвършеното, най-прекрасното и най-умно същество във Вселената. Убедени сме, че сме на самия връх на еволюционната пирамида, а всички други създания живеят единствено за наше удоволствие и удобство. Смятаме, че са тук, на тази земя, за да ползваме, млякото, месото, яйцата и кожата им, за да теглят товарите ни, да ни забавляват в циркове и зоопаркове. Едва ли не още в буквара пише, че сме самият венец на творението.

Наистина ли е така? Ако говорим за технологичната цивилизация, безспорно. За някакви си десетина хилядолетия сме стигнали от кремъчната тояга до атомната бомба, от изобретяването на колелото до ужасните си вонливи возила, които бълват отрова. Множим се с истински хъс. Шест милиарда свръхсъщества и елитни екземпляри задружно разрушаваме планетата. Озонови дупки, гори, превърнати в пепелища, пестициди и нефтени разливи в Световния океан, глобално затопляне. Спикът е безкраен.

Но дали, все пак, сме венец на творението в умението си да обичаме и състрадаваме, да бъдем благородни и лоялни до смърт? На този въпрос ще трябва да си отговорите сами. Всеки за себе си. Аз просто ще ви разкажа един сладко-горчив епизод от моя живот, който ми помогна да намеря своя собствен отговор. Няма да ви лъжа, историята е сантиментална, но не лигава, прочувствена, но не и съзлива като сапунен сериал. Затворете очи и тръгнете с мен назад във времето, към едно далеч не розово минало.

КОМУНИСТИЧЕСКО КАДРУВАНЕ

Не знам чували ли сте нещо за селското разпределение на млади специалисти. По-младите от вас, едва ли. Тогава всеки, завършил висше хуманитарно образование с учителска правоспособност беше длъжен да работи три години в онова селско училище, в което го разпределят. Така аз, тогава двадесетгодишна хлапачка попаднах в село Г... за да преподавам български език и литература в местното основно училище. Населението беше истински етнически коктейл, като преобладаваха турците и ромите. Така станах класна ръководителка на осем малки циганчета. Едва ли мога да нарека епизода върхов момент в академичната си кариера. От Шекспир, Достоевски и Екзюпери се прехвърлих към проблеми като обезпаразитяването и как изглеждат въшките и гнидите. Как да науча питомниците си да говорят шо-годе правилно български, да четат и пишат поне посредствено и да се къпят по-редовно. Не е за чудене, че

изживях истински културен, емоционален и духовен шок и изпаднах в депресия. Поне през първата година.

Всъщност, хората бяха добри и дружелюбни. Изпитвах малко повече любопитство към „градската даскалица“, но няма да забравя тяхната щедрост и отзивчивост. Тъй като селцето беше лозарски център, просто ме обсипваха с червено вино, грозде и други дарове.

ДВА СВЯТА

Проблемът беше в пълното ценностно и интелектуално различие. Тях ги интересуваха едни неща, мен-други. Предпочитах, вместо да съжителствам с хазаи, да наема една съборетина, чиито собственици бяха в София и рядко идваха.

Всяка моя постъпка дълбоко удивляваше хората. Чудеха се защо не си засея поне малко зеленчуци и не пусна в двора няколко кокошки. Цъкаха с език, че ще си повредя очите от толкоз книги, дето нямало къде да наредя и само щели да събират прахоляка. Когато учтиво, но твърдо отказах да ходя по селските вечеринки и танцови забави, с тревожно съчувствие зашушукаха, че ще си остана стара мома. Не разбираха защо отблъснах интереса на тракториста. Нали момчето вземаше цели четиристотин лева заплата и беше „един на мама и на тате“? Най-трудно туземците преглътнаха дългите ми и безцелни разходки, нежеланието да си взема телевизор, осамотението ми. Накратко, лепнах си етикета на непоправима чудачка.

АМАРКОРТ

В съзнанието ми като мозайка изплуват фрагменти от този странен период, тъжни и смешни, като в „Амаркорт“ на Фелини.

Как направих ужасен скандал на младата продавачка в кооперативния магазин, която отказваше да продаде хляб на осемдесетгодишна кадна, самотна и бездетна, вдовица с почти пълна глухота, защото си го поискала на турски, а не на български. Драмата на възродителния процес.

Как пребледнелият от ужас селски училищен директор ме питаше със заекване редно ли е да сложи траурна лента на портрета на съветския държавен глава Андропов или да свали и хвърли портрета след малко местериозната му смърт. Драма на социалистическия реализъм.

Как в оня злокобен майски ден, дълго време след аварията, зави сирената на гражданската отбрана и по нареждане на селските власти,

прекарах два часа при плътно затворени прозорци с осемте мърляви и отдавна некъпани деца. Как училищната чистачка миеше двора с маркуч и се хвалеше, че „чистела радиацията“. ДРАМАТА НА ЧЕРНОБИЛ.

В този забравен от Бога край, поне отвореме на време, историята глезеше с подковани ботуши. От нея никой не може да се скрие.

Училищен партиен секретар беше Петър Д. – даскал по трудово обучение. На тях партията им измисляше такива синекурни длъжности, за да наблюдават и докладват за държанието на масите. В изпълнение на идеологически указания „отгоре“ той влезе в часа ми по литература да види как се справям с комунистическото възпитание на подрастващите. За наш общ лош късмет преподавах „По жицата“ на Йовков.

„Убаво им приказваш, миче“ – каза ми след часа. „Ама не им показа, колко е убаво при социализъма“.

„Но действието се развива в друго време?“ – възкликнах.

„Трябва да им речеш как Нонка, ако се беше разболяла след 09.09.1944 година щеше да оздравее и да стане ударничка и бригадирка в Текезето“ – поучително размаха пръст проверяващият.

Утайката от десетки прояви на идиотизъм и скудоумие, които бях изтърпяла, изведнъж кипна в главата ми.

„О, махай се“ – изсъсках. – „Няма заради теб да превърна бялата лястовичка на надеждата в безвкусен социалистически бройлер!“

Партийният секретар почервеня като рак и гневно стисна зъби, но за мой късмет в учителската стая имаше поне пет души, които дружно прихнаха. Така и той се принуди да се усмихне, макар и много злобно и накриво.

Ето как аз се отървах от уволнение, а на него лепнаха трайно прякора Пешо Бройлера.

Амаркорт... Спомням си. Кадър след кадър се върти лентата, запечатала едно безумно време. Докато не се стигна до паметната трета година на селското ми изгнание. Годината, в която в живота ми влезе Ласи, когато въведеха режима на тока и едва не умрях.

КАК БЯХ ОПИТОМЕНА

Ласи беше немска овчарка. Подари ми я приятел, който я взел от граничарските кучета. Била бракувана като маломерна и оттам неподходяща за оперативни цели. Недоумявах какви са им били критериите, защото четириногата дама беше огромна. Всъщност, първият ѝ собственик бил принуден да се раздели с нея, след като видял, че направо обезумява, затворена в апартамента. Изподъвкала му два чифта нови

обувки и му разкъсала на парчета шотландски пуловер. Така животинката стана моя или по-точно, аз – нейна. Беше толкова умна, че имах чувството, че тя е решила да си опитоми мен.

Естествено, не се отървах от коментари колко по-полезно и евтино би било да си гледам прасе. Дотогава, обаче, хората в селото се бяха примирили философски с всички мои странности и макар и с тъжна въздишка, преглътнаха и Ласи. Дори ѝ носеха хляб и кокали, а децата направо се влюбиха в нея. Незабавно използвах ситуацията. Този, който прочете и ми разкаже поне три книги, получаваше право да разходи кучето.

Ласи доби навик да спи на самия праг на спалнята ми. Умните ѝ очи сякаш говореха, че ме намира за твърде глупавичка да се пазя сама. Реши, също така, че за да съм толкова слаба, сигурно съм некъдърен ловец. Започнах да намирам пред вратата си мишки, плъхове, няколко убити птици, а веднъж дори катерица. Когато намръщено почиствах и мърморех на животното, тя се дивеше на човешката глупост и неблагодарност.

Привързах се силно към огромната немска овчарка. Дотолкова, че вече не се чувствах така самотна. Разхождахме се заедно по планинските пътеки, говорех ѝ гласно, за голямо изумление на минаващите покрай двора хора, пусках я в стаята си да се наслади на музиката на Моцарт, Хендел и Бах.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ЗИМА

Един есенен ден ме повикаха в селсъвета и ме накараха да подпиша заявление с какво желая да се отоплявам през зимата. Зачудих се защо са нужни такива формалности и написах, че ще се отоплявам, както досега на ток. Тогава и не подозирах, за предстоящия режим. Не знам дали кметът е знаел, но допускам, че да. Така си „връзваше гащите“ със саморъчно написаното ми заявление и си измиваше ръцете. Режимът на тока беше най-абсурдният политически и икономически гаф, който съм виждала. Имахме АЕЦ с шест реактора, а преживяхме оня кошмар, само защото другарите въртяха изгодна търговия с Турция и не искаха да си губят далаверата. За онова време народът измисли един анекдот, който звучеше така: „Благодарим ти, партийо любима, че в космическата ера ти ни върна към фенера!“

Трудно ми е да говоря за онази зима. Случи се мразовита и студена. Всички ветрове сякаш си даваха среща и правеха редовните си конгреси в моята стая. Къщата беше паянтова. В нея живеех само аз и нямаше

откъде да дойде топлинка. Отначало режимът на тока започна два часа с ток, два – без. После системата се промени на едно към три. Имах чувството, че кръвта ми се желира от студ. Дланите, стъпалата и ушите ми почти през цялото време бяха посинели и безчувствени. Пуснах Ласи да спи вътре в стаята. При положение, когато се бориш за оцеляването си режимът и хигиената са недопустим лукс. Нещата стигнаха до там, че се борех срещу опасностите от „бялата смърт“. Тогава газовите лампи и фенери, както и свещите станаха недостъпен дефицит и невероятен лукс. Дойде ми друга идея и закупих църковно кандило. Работата, обаче, беше в това, че кандилото гълташе олио като змей. Направо ме разоряваше. Освен това имаше навика да пръска мазнина по книгите, които четях и тетрадките, които проверявах.

Разбирате ли, училището беше полуинтернат и свършвах следобедните си дежурства по мръкнало. А тетрадките на децата трябваше редовно да бъдат проверявани. Един час на три не стигаше да си свърша задачите.

Имаше и нещо друго. Не смеех да заспя, докато токът е спрял. Страхувах се, че в ледения мраз има опасност да не се събудя. Чаках да възстановят електрозахранването, ел. печка да отвърне малко въздуха, за да се затопля под завивките и да се отпусна.

В тези ужасяваща дълги зимни вечери се занимавах с какво ли не, за да се преборя с дрямката. Преведох „Юда, братко мой“ на Франк Йерби за мое удоволствие. Прочетох Библията, Сборник Гностически Евангелия, Корана и Бхагават Гита. За жалост, все на английски. Тогава възможността да намеря Свещените книги на родния си български език граничеше с нулата. И до днес пазя тези томове, осквернени с пръски олио от кандилото. Надявам се Бог да ми прости. Светите книги сигурно са били осквернявани и с кръв. Мазнината все пак е по-невинна...

Така, ден след ден зимата преминаваше. Бях постоянно болна, с дразнеща суха кашлица и вкочанени крака и ръце, но жива.

И тогава дойде нощта на снежната виелица.

ЛАСИ МИ СПАСИ ЖИВОТА

Никога преди това, нито по-късно съм била очевидец на такова бедствие. Смразяващ сух студ и бурен леден вятър. Из въздуха прехвърчаха малки късчета лед. По-късно научих, че е било –20 градуса С., а в стаята ми – около –10/–15. Свита на трясяща се топка отчаяно гледах стрелките на часовника, за да стане време за бленувания един час светлина и топлина. Ласи лежеше в краката ми и също трепереше от студ. Цялата и

козина беше настръхнала, а дишането й плитко и хрипливо. Опитвах се да чета Евангелието, но не мисля, че тогава възприех нещо. Вятърът стенеше злокобно и люлеше пламъка на кандилото, а стъклата на прозорците дрънчаха от поривите му. Часът за пускане на тока дойде и отмина, но нищо не се случи. Ток нямаше. По-късно разбрах, че имало огромна авария. Това обясни защо през цялата нощ и за миг нямаше ток.

Ресните на килима бяха скрежасали. Водата която държах в чаша на масичката до леглото си, се беше превърнала в кюлче лед. Ивица лед имаше и на врата ми, където свършваше високата яка на вълнения ми пуловер.

„Не трябва да заспивам! Не трябва да заспивам!“ – повтарях си, но се унесох.

Изведнъж стана топло и приятно. Намирах се на тропически пазар. Имаше купища южни плодове, корали, ярки коприни. Звъняха някакви звънчета. Разхождах се за ръка с майка си и двете нещо се смеехме.

Тогава ме събуди сърцераздирателен кучешки вой. Вцепенена отворих очи и се намерих сред дим и пламъци. Кандилото се обърнало от вятъра и подпалило покривката на масичката, а оттам пламъците обхванаха и юргана ми. Не го бях изгасила, защото не исках да заспивам. Бях се унесла неволно. Може би няколко секунди, които ми се сториха цял век, седях като Буда в пламъците и гледах тъпо. Изглежда, димът ме беше упоил. Ласи виеше пронизателно. Усетих болка и видях, че Ласи е хапала ръката ми. После впи зъби в крачола на панталона ми и ме задърпа с всичка сила.

Можеше да избяга, защото умееше да си отваря вратата сама, но не го стори, а продължи да ме принуждава да стана.

Дойдох на себе си и грабнах кофата с вода, която държах в стаята, за да си мия сутрин лицето, тъй като чешмата беше на двора. Оказа се замръзнала. Тогава грабнах едно одеало и заудрях пламъците. Часове наред се борех с пожара. Точно си мислех, че всичко е изгасено и виждах въглени, незабелязани преди. Битката започваше отново. Всичко ставаше в непрогледен мрак. За щастие, кучето ме събудило съвсем навреме и огънят не се беше разпространил навсякъде.

На зазоряване, покрита със сажди и разкъравени мехури по ръцете излязох залитайки и намерих кмета в къщата му. Събудих го и хладно предупредих, че ако до края на деня не бъде снабдена с печка и твърдо гориво, ще разкажа в околния център за отношението им.

Справиха се с предизвикателството очудващо бързо. Всяка нощ, при топлината и уютата на бумтящата печка, Ласи продължи да спи вътре

в стаята. Отпратих я на двора едва през пролетта.

БЛАГОРОДСТВО И ИСТИНКТ

Кучето ми също пострада от инцидента, макар и леко. Козината ѝ беше опърлена на две места.

Какво биха ми отговорили мъдреците, дето твърдят, че при животното основното било инстинктът за самосъхранение? Ласи можеше да избяга без проблем, но остана. Остана и рискована живота си, за да спаси моя. Без нея нямаше как да се събудя и щях да загина от най-жестоката смърт. Знам със сигурност това.

Четирикраката ми приятелка живя щастливо до 14 години, когато умря от старост. Останахме неразделни през цялото останало време. Всички, които обичах и ме обичаха, знаеха, че искат ли да бъдат заедно с мен, трябва да приемат и Ласи.

МРАК И СВЕТЛИНА

Това е искрената ми история. Съдете сами за нейните герои. Нищо не съм спестила, нито преувеличила. Ако по-младите не вярват на част от събитията, нека бъдат благодарни, че зловещите действия им изглеждат фантастични и че не живеят в епохата на социализма.

Какъв отговор давам на въпроса в началото ли? Човекът не е венец на творението, но не е й исконен злодей. Той е сплав от кал и звезден прах, от мрак и светлина. И щом на света има котки, кучета, коне или делфини, готови да ни опитомят и обичат, все още за нашия път и развитие има надежда.

КРАЙ

© Паула Лайт

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/8742>]